

Київський університет імені Бориса Грінченка

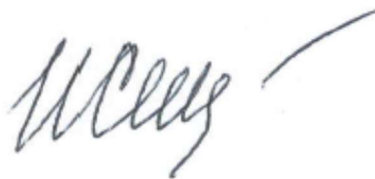
СПИВАКОВА ІННА БОРИСІВНА

УДК 373.091.33:001.895 (043.3)

**ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ВЧИТЕЛЯ В СИСТЕМІ МЕТОДИЧНОЇ
РОБОТИ ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Київ – 2020

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Київському університеті імені Бориса Грінченка, м. Київ.

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, професор
Хоружа Людмила Леонідівна,
Київський університет імені Бориса Грінченка,
завідувач кафедри теорії та історії педагогіки.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Гузій Наталія Василівна,
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова,
професор кафедри теоретичної та консультативної
психології;

кандидат педагогічних наук
Загородній Сергій Петрович,
Вінницький державний педагогічний
університет імені Михайла Коцюбинського,
проректор з науково-педагогічної роботи
та міжнародної діяльності.

Захист дисертації відбудеться 14 квітня 2020 року о 10 год. 00 хв. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.133.06 у Київському університеті імені Бориса Грінченка за адресою: 04053, м. Київ, вул. Бульварно-Кудрявська, 18/2.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Київського університету імені Бориса Грінченка (04212, м. Київ, вул. Маршала Тимошенка, 13 б) та на сайті kubg.edu.ua.

Автореферат розіслано «13» березня 2020 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

М. В. Братко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Розвиток педагогічної освіти, динаміка суспільних змін та нові стратегії розбудови української держави актуалізують проблему підготовки педагогічних кадрів, здатних до нестандартного мислення, інноваційних ідей, пошуку нових підходів у власній професійній справі. Адже, реалізація завдань Концепції «Нова українська школа» у значній мірі залежить від виконання сучасним вчителем нових професійних ролей. Сьогодні потрібен учитель, здатний змінювати навколишній світ, бути не тільки учасником інноваційних перетворень, а й активним ініціатором інноваційних ідей, спроможний розуміти сутність освітніх інновацій, проектувати та реалізовувати в роботі сучасних закладів загальної середньої освіти (ЗЗСО) ці новації та прогнозувати їхню результативність. У цьому контексті особливого соціального значення набувають питання інноваційного розвитку педагогів, від характеру діяльності яких залежить якість шкільної освіти, здатність випускників шкіл жити та ефективно діяти в умовах глобальних викликів, суспільних трансформацій.

Концептуальні положення щодо ідей педагогічної інноватики містяться в законодавчих документах, які регламентують сферу освіти, а саме: Законах України «Про освіту» (2017), «Про загальну середню освіту» (проект, 2019), Концепції «Нова українська школа» (2016), Указі Президента України «Про національну стратегію розвитку освіти в Україні до 2021 року» (2013) та інших.

Проблема інноваційного розвитку педагогів у різні часи була предметом всебічного осмислення. Протягом останнього десятиліття цим питанням активну увагу приділяють філософи (В. Андрущенко, В. Кремень, В. Огнев'юк); педагогічне трактування змісту та структури інноваційної діяльності активно досліджували вітчизняні та зарубіжні вчені: Н. Гузій, С. Загородній, Ю. Громико, Л. Козак, М. Поташник, Е. Роджерс, Т. Шамова, П. Третьякова, Н. Юсуфбекова; проблематику оцінювання інноваційного розвитку вчителя, окремих аспектів його освітньої діяльності (інноваційної, управлінської, інформаційної, методичної, технологічної тощо) вивчалися дослідниками (Л. Ващенко, Л. Даниленко, Г. Єльнікова, І. Єрмаков, Л. Калініна, В. Маслов, Л. Онищук, В. Ясвін та іншими). Особливого значення для розвитку теорії науки інноватики мають також дослідження: В. Гейця, А. Чухно, Л. Федулової, Н. Апатової, Н. Краснокутської, Н. Гончарової, В. Семиноженка, Ю. Бажала, В. Новицького.

Однак, не зважаючи на значну кількість наукових праць, проблема інноваційного розвитку педагога не тільки не втрачає своєї значущості, а й набуває нового значення в сучасних умовах розбудови вітчизняної освіти.

Актуальність проблеми дослідження посилюється також і низкою суперечностей, які існують в освітньому просторі України, а саме, між:

- сучасними потребами в інноваційному розвитку суспільства та підготовкою освітянських кадрів до інноваційної діяльності;

- об'єктивною необхідністю активного включення педагогів школи у творчий процес, інноваційний педагогічний пошук, інноваційну діяльність і застарілими формами організації сучасної системи методичної роботи в школі;
 - необхідністю інноваційного розвитку вчителів у системі методичної роботи школи та розробкою відповідних організаційно-педагогічних засад реалізації цього процесу.

Таким чином, актуальність окресленої проблеми, її недостатня розробленість у сучасній педагогічній теорії та практиці, визначені суперечності зумовили вибір теми дослідження **«Інноваційний розвиток вчителя в системі методичної роботи закладу загальної середньої освіти»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана відповідно до наукової теми кафедри теорії та історії педагогіки Київського університету імені Бориса Грінченка «Зміст і технології забезпечення якості неперервної педагогічної освіти в умовах євроінтеграції» (державний реєстраційний номер 0116U003295).

Тему дослідження затверджено Вченою радою Київського університету імені Бориса Грінченка (протокол № 3 від 27 жовтня 2015 року) та узгоджено Міжвідомчою радою з координації досліджень у галузі освіти, педагогіки і психології НАПН України (протокол № 6 від 28 листопада 2017 року).

Об'єкт дослідження – інноваційний розвиток вчителів у закладах загальної середньої освіти.

Предмет дослідження – організаційно-педагогічні засади інноваційного розвитку вчителів в системі методичної роботи закладів загальної середньої освіти.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити організаційно-педагогічні засади інноваційного розвитку вчителів у системі методичної роботи закладів загальної середньої освіти.

Для досягнення зазначеної мети передбачено виконання таких **завдань**:

1. Проаналізувати стан дослідження проблеми інноваційного розвитку вчителів в системі методичної роботи закладів загальної середньої освіти.
2. Розкрити специфіку інноваційного розвитку вчителів в системі методичної роботи закладів загальної середньої освіти.
3. Визначити структуру, систему критеріїв і показників інноваційного розвитку вчителів в системі методичної роботи закладів загальної середньої освіти.
4. Обґрунтувати організаційно-педагогічні засади інноваційного розвитку вчителів в системі методичної роботи закладів загальної середньої освіти.
5. Експериментально перевірити ефективність організаційно-педагогічних засад інноваційного розвитку вчителів в системі методичної роботи закладів загальної середньої освіти.

Методологічною основою дослідження є загальнонаукові та теоретичні положення філософії, психології, педагогіки щодо розвитку особистості, єдності теорії і практики, системного підходу як методологічного способу

пізнання педагогічних фактів і процесів, діалектичний метод пізнання, принцип єдності свідомості та діяльності; творчого та інноваційного розвитку людини; парадигми професійної освіти в умовах євроінтеграції.

Теоретичну основу дослідження становлять наукові положення та висновки зарубіжних та українських учених щодо визначення цілей і завдань педагогічної та управлінської інноватики (В. Беспалько, С. Загородній, М. Кларін, Л. Подимов, М. Поташник, А. Пригожин), розкриття загальних особливостей педагогічних інноваційних явищ (В. Журавльов, В. Загвязинський, Л. Козак, С. Сисоєва), виявлення дидактичних особливостей процесу формування творчої, дослідницької компетентності педагогів засобами підвищення кваліфікації (Н. Антонова, В. Горова), інноваційних підходів в системі вищої освіти (Н. Гузій, В. Крутецький, І. Страхов, Л. Подимова, В. Сластьонін, М. Шардаков), впровадження інноваційних технологій в освітній процес (В. Беспалько, В. Загвязинській, М. Левіна, В. Монахов, А. Новіков, Г. Селевко); розвиток інноваційного потенціалу педагога в системі методичної роботи (П. Сенге, М. Педлер, М. Гілл, Д. Гервін, Г. Ігнат'єва, Р. Реванс, Б. Найхем, Т. Сталл).

Методи дослідження. Для досягнення мети та вирішення поставлених завдань було використано сукупність методів: *теоретичні* – системно-структурний та системно-функціональний аналіз для розкриття стану розробленості досліджуваної проблеми, визначення поняттєво-категоріального апарату роботи та з'ясування сутності й структури інноваційного розвитку вчителів в системі методичної роботи ЗЗСО; узагальнення й систематизація теоретичних аспектів дослідження для обґрунтування критеріїв, показників та рівнів, організаційно-педагогічних засад інноваційного розвитку вчителів в системі методичної роботи ЗЗСО; *емпіричні* – анкетування, педагогічне спостереження, бесіди з вчителями ЗЗСО, експертиза інноваційних продуктів для конкретизації фактичної інформації, діагностики стану інноваційного розвитку вчителів; *статистичні* – для кількісно-якісної інтерпретації результатів дослідження.

Експериментальна база дослідження. Дослідно-експериментальну роботу було проведено на базі: гімназії «Міленіум» № 318 м. Києва, навчально-виховного комплексу (спеціалізована школа I ступеня з поглибленим вивченням іспанської мови – суспільно-гуманітарна гімназія) № 176 імені Мігеля Де Сервантеса Сааверди м. Києва, Кловського ліцею № 77 м. Києва, Уманської загальноосвітньої школи I-III ступенів № 8 Уманської міської ради Черкаської області.

Наукова новизна та теоретичне значення дослідження полягає в тому, що: *вперше* сформульовано поняття «*інноваційний розвиток вчителів*» як поетапний, динамічний процес особистісно-професійного вдосконалення, об'єктивне відображення педагогічного суб'єктивного досвіду, що уможливорює генерування вчителями нових педагогічних ідей, створення інноваційних освітніх продуктів для забезпечення високих результатів навчання учнів та якості освітніх послуг; теоретично обґрунтовано сутність,

зміст і структуру інноваційного розвитку вчителів в системі методичної роботи закладу загальної середньої освіти (особистісний, професійно-перетворювальний, рефлексивно-оцінювальний); визначено критерії (цільовий, змістовий та результативний), показники та рівні сформованості (адаптивний, інтеграційний, дослідницький) означеного феномену; обґрунтовано організаційно-педагогічні засади інноваційного розвитку вчителів в системі методичної роботи закладів загальної середньої освіти: опосередковані (дотримання закономірностей, принципів і підходів інноваційного розвитку, державна освітня політика, інноваційний дух колективу та управління ним тощо); безпосередні (неперервність професійного зростання вчителів у системі методичної роботи; відповідна мотивація; інформаційне забезпечення системи науково-методичної роботи ЗЗСО; створення інноваційного освітнього середовища з метою реалізації прагнення вчителів до самоосвіти, динаміка якої здійснюється за рахунок впровадження інноваційного підходу в повсякденну практичну діяльність; інноваційна система управління тощо); *удосконалено* діагностичний інструментарій оцінки інноваційного розвитку вчителів; *подальшого розвитку набули* форми, методи організації методичної роботи ЗЗСО.

Практичне значення дослідження полягає у розробці «Програми інноваційного розвитку ліцею» та «Методичних рекомендацій з організації методичної роботи з метою інноваційного розвитку вчителів».

Матеріали дослідження можуть бути використані у системі підвищення кваліфікації педагогічних працівників; практичній діяльності закладів загальної середньої освіти щодо організації та змістового наповнення їхньої методичної роботи, складанні Програм інноваційного розвитку вчителів.

Результати дослідження **впроваджено** в освітній процес: гімназії «Міленіум» № 318 м. Києва (акт про впровадження № 180 від 11.06.2019 р.), навчально-виховного комплексу (спеціалізована школа І ступеня з поглибленим вивченням іспанської мови – суспільно-гуманітарна гімназія) № 176 імені Мігеля Де Сервантеса Сааверди м. Києва (акт про впровадження № 01-17/301 від 12.06.2019 р.), Кловського ліцею № 77 м. Києва (акт про впровадження № 141 від 12.06.2019 р.), Уманської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів № 8 Уманської міської ради Черкаської області (акт про впровадження № 132 від 12.06.2019 р.), Київського університету імені Бориса Грінченка (акт про впровадження № 29-н від 07.05.2019 р.), комунального закладу «Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти» (акт про впровадження № 310/1/05-21 від 09.04.2019 р.).

Публікації. Результати дослідження висвітлено в 13 наукових публікаціях, з них 11 одноосібних та 2 статті у співавторстві, а саме: 7 – у наукових фахових виданнях України, 1 – у закордонному періодичному фаховому виданні та 4 – у збірнику матеріалів конференцій.

Особистий внесок здобувача у спільно підготовлених статтях з Л. Л. Хоружою «Професійна діяльність учителя крізь призму педагогічної інноватики», та з О. П. Слободян «Інноваційні підходи діалогізації освітнього

простору» полягає у висвітленні практичних засад інноваційної діяльності педагога.

Апробація результатів дисертації. Основні положення і результати дисертаційного дослідження було представлено у доповідях та повідомленнях на наукових, науково-практичних конференціях різного рівня: *міжнародній* – «Якість вищої освіти: українська національна система та європейські» (м. Київ, 2018 р.); *всеукраїнських* – «Сковородинівські навчання «Пізнай себе» (Черкаська обл., с. Коврай, 2017), «Педагогічні ідеї Софії Русової в контексті Нової української школи» (Чернігівська обл., смт Ріпки, 2019 р.); семінарах: «Виховання ціннісних орієнтирів шкільної молоді у контексті реалізації виховної системи «Школа філософії серця» (Черкаська обл., смт Чорнобай, 2017 р.), «Технології формування просоціальної поведінки підлітків уразливих категорій в акмеологічному просторі», (Черкаська обл., с. Велика Бурімка, 2018 р.), «Януш Корчак про місію нової школи життя», (м. Київ, 2018 р.), «Розвивальне навчання ДРІМ та Нова українська школа: ідеї, зміст та перспективи» (м. Київ, 2018 р.), «Педагогіка у міждисциплінарному вимірі: варіативність моделей неперервної педагогічної освіти» (м. Київ, 2018 р.); «Програма освітнього лідерства для керівників ЗЗСО», модуль «Побудова ефективної команди у ЗЗСО» (м. Київ, 2019 р.).

Структура та обсяг дисертації. Робота складається із вступу, трьох розділів, висновків до них, загальних висновків, списку використаних джерел (225 найменування, з них 87 іноземною мовою), 10 додатків. Загальний обсяг дисертації – 275 сторінок. Робота містить 22 таблиці та 16 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність дослідження обраної проблеми; визначено об'єкт, предмет, мету, сформульовано завдання; розкрито теоретичну і методологічну основу дослідження, наукову новизну, теоретичне і практичне значення; наведено дані про апробацію та впровадження результатів дослідження.

У **першому розділі** – *«Інноваційний розвиток вчителя як психолого-педагогічна проблема XXI століття»* – розкрито методологічні основи вивчення інноваційного розвитку вчителя в системі методичної роботи закладу загальної середньої освіти та проаналізовано наукові рецепції вчених; охарактеризовано базові поняття дослідження та особливості змісту та структури методичної роботи ЗЗСО.

Проаналізовано методологічні основи дослідження: положення суспільної сутності людини, основні закономірності формування та розвитку особистості в суспільстві (М. Бердяєв, Б. Ананьєв, А. Леонтьєв, Б. Ломов, А. Москаленко, І. Фролов); філософські, психологічні аспекти розвитку професійної діяльності вчителів: здібності, мотиви, педагогічна майстерність (С. Рубінштейн, І. Кон, Н. Кузьміна).

Зазначено, що закони педагогічної інноватики виступають теоретичним підґрунтям визначення інноваційного розвитку вчителів як особливого процесу і результату діяльності зі створення, освоєння і застосування інновацій та сприяють розкриттю принципів реалізації інноваційних процесів у шкільній освіті. Розглянуто наукові розвідки вітчизняних учених Л. Ващенко, О. Вознюка, Н. Гузій, Л. Даниленко, І. Дичківської, О. Дубасенюк, І. Зязюна, Л. Козак, В. Лутая, С. Сисоевої та інших, які у дослідженні слугували певними методологічними векторами, уможливили раціональне проектування й наукове обґрунтування категоріального апарату дослідження, а також дозволили розкрити структуру інноваційного розвитку вчителів на основі проектування з урахуванням інтегративних зв'язків професійної освіти з психологією, філософією та іншими науками.

Акцентовано на концепції гуманізації освіти. Її реалізація в системі інноваційного розвитку вчителів впливає на суб'єкт-суб'єктний характер процесу організації методичної роботи, що означає постійну активність, ініціативність особистості, її готовність до командної діяльності. Обґрунтовано необхідність урахування принципів активності, професійно-практичної спрямованості, системності, цілісності, інноваційності та інші, що комплексно утворюють гармонійну систему взаємопов'язаних елементів щодо включення вчителів в систему методичної роботи на основі педагогічної інноватики.

Виокремлено та охарактеризовано методологічні підходи реалізації завдань дослідження: системний, синергетичний, аксіологічний, діяльнісний, компетентнісний, особистісний.

Розкрито зміст понять «методологія», «методологія наукового дослідження», «методологія педагогічного дослідження», «науковий метод пізнання», «розвиток людини», «інноватика», «педагогічна інноватика», «інновація», «професійна та інноваційна діяльність вчителів», «інноваційна особистість вчителів».

Аналіз науково-педагогічної літератури щодо інноваційного розвитку вчителів дозволив розглядати його як складне, багаторівневе, передусім особистісне утворення людини. Зроблено висновок, що проблема інноваційного розвитку вчителів є: міждисциплінарною (вимагає системного дослідження з урахуванням комплексу гуманітарних знань про людину); феноменом культури (синтез професійного, особистісного та дослідницького складників особистості вчителів); суб'єктною (потребує активної діяльності, спрямованої на розвиток особистої та соціальної самореалізації вчителя).

Спираючись на різні визначення інноваційного розвитку в науковій літературі та враховуючи різноманіття підходів до його досягнення, визначено, що *інноваційний розвиток вчителів* є динамічним, поетапним процесом особистісно-професійного вдосконалення, об'єктивним відображенням педагогічного суб'єктивного досвіду, що уможливорює генерування вчителями нових педагогічних ідей, створення інноваційних освітніх продуктів для забезпечення високих результатів навчання учнів та

якості освітніх послуг. Обґрунтовано структуру інноваційного розвитку вчителів (особистісний, професійно-перетворювальний та рефлексивно-оцінювальний компоненти).

Зазначено, що процесу інноваційного розвитку вчителів притаманний постійний динамічний рух, який характеризується перебігом актуального досвіду педагогічної діяльності у потенційний (перспективний) і потенційного – в актуальний, що забезпечує перехід від функціональної педагогічної діяльності до творчо-пізнавальної та інноваційно-перетворювальної.

Акцентовано, що система методичної роботи закладу загальної середньої освіти є, з одного боку, – дієвим механізмом розвитку професійної компетентності вчителів, з іншого – продуктом творчої, прогностичної, дослідницької, конструктивної інноваційної діяльності самих учителів як суб'єктів цієї системи.

Зазначено, що важливу роль у професійному становленні та інноваційному розвитку вчителів відіграє система методичної роботи ЗЗСО, яка, з одного боку є сполучною ланкою між життєдіяльністю педагогічного колективу, державною системою освіти, психолого-педагогічною наукою, перспективним педагогічним досвідом школи, з іншого, дозволяє системно, планомірно компенсувати недоліки професійних знань кожного з вчителів і створювати умови для їхнього інноваційного розвитку, вдосконалення професійної компетентності. Визначено основні функції методичної роботи: аналітична, прогностична, організаційна, координаційна, експертно-оцінювальна тощо.

Охарактеризовано структуру та особливості методичної роботи в сучасному ЗЗСО, яка розглядається як цілісна система умов, що сприяють саморозвитку вчителів, стимулюють їх до розробки індивідуальних, авторських педагогічних систем; забезпечують розвиток творчого потенціалу кожного з вчителів та педагогічного колективу в цілому, а, у підсумку забезпечують якість та ефективність освітнього процесу в школі.

У другому розділі – *«Організаційно-педагогічні засади інноваційного розвитку педагога в системі методичної роботи закладу загальної середньої освіти»* – визначено наукові підходи до діагностування інноваційного розвитку вчителів в системі методичної роботи закладу загальної середньої освіти; описано стан інноваційного розвитку вчителів; обґрунтовано організаційно-педагогічні засади інноваційного розвитку педагога в системі методичної роботи закладу загальної середньої освіти.

Вивчено наукові підходи учених щодо діагностування інноваційного розвитку вчителів, зазначено, що педагогічна діагностика є комплексом методів і прийомів вивчення цілепокладання вчителів, їхньої професійно-перетворювальної інноваційної діяльності, рефлексивно-оцінювальних дій, а також відповідного вимірювального інструментарію та технологій педагогічного розпізнання. У процесі аналізу уточнено поняття: «діагностика», «педагогічна діагностика», «моніторинг», «критерії»,

«показники», «рівні», які є вихідними в дослідженні для характеристики інноваційного розвитку вчителів. Обґрунтовано відповідні критерії цього процесу: цільовий, змістовий та результативний, які скорельовані з основними компонентами структури інноваційного розвитку вчителя (особистісний, професійно-перетворювальний та оцінювально-результативний). Визначено показники та схарактеризовано рівні інноваційного розвитку вчителів: адаптивний, інтеграційний, дослідницький.

На *адаптивному* рівні вчителі усвідомлюють значущість інноваційної діяльності та виявляють позитивне до неї ставлення, але потреба в особистісній та професійній інноваційній діяльності майже відсутня, не прослідковується також інтерес до науково-творчої, експериментальної діяльності; професійні функції виконують в основному за стандартом. На *інтеграційному* рівні у педагогів присутня потреба в особистісному інноваційному зростанні, професійно-творчій, дослідницькій роботі. Вони володіють змістом інноваційної діяльності, використовують комплекс методів для аналізу і критичного осмислення досвіду своєї роботи і діяльності членів колективу; проявляють активність і самостійність у вирішенні педагогічних завдань, в інноваційній діяльності; здатні реалізувати свій творчий потенціал. *Дослідницький* рівень інноваційного розвитку вчителів засвідчує високий потенціал їхньої творчої діяльності; потребу постійних змін в ній через освоєння сучасних ідей і технологій шкільної освіти, а також до самоаналізу через використання методик діагностики особистісно професійного саморозвитку щодо досягнення власного «акме».

Наукове обґрунтування стратегії діагностики стану інноваційного розвитку вчителів у системі методичної роботи закладу загальної середньої освіти уможливило здійснення відповідних діагностичних процедур на констатувальному етапі експерименту. Доцільними механізмами відслідковування такого розвитку стало оцінювання (оцінка, діагностика, моніторинг, експертиза тощо) продуктивності інноваційних процесів (зокрема й інноваційного методичного середовища ЗЗСО) та його суб'єктів, що надало можливість регулювати та координувати етапи експерименту, тобто управляти ним.

У процесі діагностики використовувалися різноманітні методи (спостереження, індивідуальні бесіди з учителями, інтерв'ю, анкетування та опитування (тести Q-типу), тести самооцінки, тести досягнень і мотивів тощо). Аналіз отриманих відповідей показав, що майже 45% учителів не знають суті нових дидактичних і виховних концепцій, їх відмінностей і переваг; більшість учителів (67%) працюють без творчого підходу щодо запозичень та впровадження новацій. Також виявлена недостатня вмотивованість педагогів до нових вимог організації та змісту методичної роботи, залучення в управлінську діяльність, активізації діяльності педагогів з узагальнення та поширення передового педагогічного досвіду; недостатньо спроектовані можливості вибору індивідуальних методичних маршрутів; організація освітнього процесу на уроках не завжди здійснюється з

урахуванням індивідуальних особливостей учнів; частина педагогів потребує підвищення їхнього методичного рівня професійної компетентності, формування навичок самоосвіти та саморозвитку.

Виявлені проблеми обумовили необхідність і доцільність обґрунтування організаційно-педагогічних засад інноваційного розвитку педагогів. Поняття «організаційно-педагогічні засади» розглядається у дослідженні як сукупність концептуально значущих положень, які є теоретичною і практичною основою реалізації процесу інноваційного розвитку вчителів у системі методичної роботи закладів загальної середньої освіти. Для сутнісної характеристики організаційно-методичних засад інноваційного розвитку вчителів у системі методичної роботи проаналізовано закономірності інноваційних процесів в освіті, які розподілено на загальні (зростання наукоємності та інноваційної ємності сучасної інноваційної діяльності; скорочення інноваційно-освітніх циклів у зв'язку з прискоренням морального старіння нових знань і науково-технічним прогресом; оновлення професійної педагогічної діяльності шляхом взаємозв'язаних кількісних, якісних і нормованих змін її внутрішніх атрибутів та параметрів під впливом нових наукових, технологічних, соціальних і політичних факторів) і педагогічні (оновлення змісту шкільної освіти шляхом інноваційних змін змісту, методів і засобів навчання відповідно до загальноцивілізаційних процесів розвитку, зв'язків шкільної освіти з наукою і передовою практикою; тимчасової дестабілізації педагогічного процесу в умовах педагогічних інновацій; зростаючої ролі міждисциплінарних педагогічних інновацій в силу розвитку цих процесів у науці і потребі у поліпрофесіоналах тощо).

Розуміння деяких закономірностей інноваційного розвитку вчителів у системі методичної роботи школи уможливило здійснити системний, синергетичний підходи до визначення організаційно-педагогічних засад інноваційного розвитку педагогів, а саме:

- проектувати інноваційну діяльність вчителів в системі методичної роботи ЗЗСО з точки зору її взаємозв'язків із зовнішнім середовищем, із урахуванням потреб міста, регіону у наданні якісних освітніх послуг та можливостей певного закладу освіти;

- розробляти моделі інноваційного розвитку суб'єктів і об'єктів шкільних освітніх систем у відповідності з вимогами сьогодення та враховувати зміни, що відбуваються в суспільстві у зв'язку з реформуванням шкільної освіти.

Відтак, організаційно-педагогічні засади інноваційного розвитку педагогів у системі методичної роботи ЗЗСО розділено на дві взаємопов'язані групи: *опосередковані* (дотримання закономірностей, принципів та підходів інноваційного розвитку, державна освітня політика, інноваційний дух колективу та управління ним тощо); *безпосередні* (неперервність професійного зростання вчителів у системі методичної роботи; відповідна мотивація; інформаційне забезпечення системи науково-методичної роботи ЗЗСО; створення розвивального освітнього середовища з метою реалізації прагнення вчителів до самоосвіти, динаміка якої здійснюється за рахунок

впровадження інноваційного підходу в повсякденну практичну діяльність; інноваційна система управління тощо).

Отже, від взаємозв'язку і взаємовпливу цих організаційно-педагогічних засад залежить реалізація тих чи інших цілей, завдань інноваційного розвитку вчителів у системі методичної роботи школи. Зазначено також, що організаційно-педагогічні засади системи методичної роботи ЗЗСО визначаються двома її складовими: організаційно-методичне та науково-методичне забезпечення, що передбачає організацію методичної роботи як процесу творчого пошуку і інноваційного розвитку педагогів; позитивну мотивацію до інноваційної діяльності; створення розвивального освітнього середовища ЗЗСО з метою реалізації прагнення вчителів до професійного розвитку, а в подальшому й до саморозвитку.

У третьому розділі – *«Дослідно-експериментальна перевірка організаційно-педагогічних засад інноваційного розвитку вчителів в системі методичної роботи закладу загальної середньої освіти»* – представлено організаційне і методичне забезпечення проведення формувального експерименту щодо перевірки ефективності організаційно-педагогічних засад; аналіз результатів експерименту.

У розділі описано формувальний експеримент, який полягав у перевірці ефективності організаційно-педагогічних засад інноваційного розвитку вчителів: організація методичної роботи як процесу творчого пошуку і інноваційного розвитку; позитивна мотивація вчителів до інноваційної діяльності; створення розвивального освітнього середовища ЗЗСО з метою реалізації прагнення вчителів до професійного розвитку, а в подальшому й до саморозвитку. Експеримент здійснювався у трьох вимірах: організаційному, психолого-педагогічному, технологічному та передбачав впровадження «Програми методичної роботи щодо інноваційного розвитку вчителів», діагностичних методик, форм, методів та технологій забезпечення цього процесу. Детально представлено інноваційні форми методичної роботи: ярмарки педагогічних ідей; фестивалі педагогічних ідей і знахідок; творчі портрети; методичні фестивалі, ринги, аукціони; панорами методичних новинок; педагогічні вернісажі; клуби творчих педагогів; авторські школи педагогів; ділові ігри.

Процес інноваційного розвитку вчителів у системі методичної роботи передбачав кілька етапів:

1. Розвиток творчої індивідуальності вчителів, формування у педагогів здатності виявляти, формулювати, аналізувати й вирішувати творчі педагогічні завдання, а також розвиток загальної технології творчого пошуку: самостійне перенесення раніше засвоених знань і вмінь у нову ситуацію, бачення проблеми у знайомій ситуації, нової функції об'єкта, визначення структури об'єкта, бачення альтернативи розв'язання або його способу, комбінування раніше засвоених способів діяльності в новій ситуації виниклої проблеми, розвиток критичності мислення.

2. Оволодіння основами методології наукового пізнання, педагогічного дослідження. Ознайомлення вчителів із соціальними і науковими передумовами виникнення експериментальної роботи, її основними поняттями, творча інтерпретація альтернативних підходів до організації закладів загальної середньої освіти, вивчення основних джерел розвитку альтернативної школи, ознайомлення із різними типами інноваційних закладів освіти тощо.

3. Здійснення корекції, відстеження результатів експерименту, самоаналіз професійної діяльності. На цьому етапі формується дослідницька позиція вчителів як система його поглядів і установок щодо нововведень та інновацій.

За підсумками формувального експерименту із застосуванням комплексу діагностичних методик здійснено оцінку рівнів інноваційного розвитку вчителів у системі методичної роботи школи. Експериментальне дослідження проводилося на базі: гімназії «Міленіум» № 318 м. Києва, навчально-виховного комплексу (спеціалізована школа I ступеня з поглибленим вивченням іспанської мови – суспільно-гуманітарна гімназія) № 176 імені Мігеля Де Сервантеса Сааверди м. Києва, Кловського ліцею № 77 м. Києва, Уманської загальноосвітньої школи I-III ступенів № 8 Уманської міської ради Черкаської області. Загальна вибірка склала 302 респонденти (149 осіб – експериментальна група, 153 особи – контрольна група). Узагальнені результати інноваційного розвитку педагогів ЗЗСО (за компонентами) на констатувальному та формувальному експериментах представлено у таблиці 1.

Таблиця 1

Узагальнені результати констатувального і формувального експериментів щодо інноваційного розвитку педагогів у ЗЗСО (за компонентами, %)

Компоненти структури інноваційного розвитку вчителів	Групи	Рівні					
		Адаптивний		Інтеграційний		Дослідницький	
		Етапи експерименту					
		Конс. екс.	Форм. екс.	Конст. екс.	Форм. екс.	Конст. екс.	Форм. екс.
Особистісний	КГ	62,0	52,6	26,0	30,0	12,0	17,4
	ЕГ	50,6	29,3	31,4	40,6	18,0	30,1
Професійно-перетворювальний	КГ	61,0	48,0	24,6	33,3	14,4	18,7
	ЕГ	49,4	17,3	35,3	47,3	15,3	35,4
Рефлексивно-оцінювальний	КГ	69,0	56,0	18,6	27,3	12,4	16,7
	ЕГ	56,6	16,0	25,3	52,6	18,1	31,4

Наведені дані підтверджують позитивні зміни щодо динаміки інноваційного розвитку вчителів за кожним компонентом як в експериментальних, так і в контрольних групах. Загальний розподіл вчителів за рівнями інноваційного розвитку після констатувального та формувального

експериментів дозволив стверджувати, що саме у експериментальних групах помітно значне збільшення кількості вчителів з дослідницьким рівнями інноваційного розвитку (було – 17,1%, стало – 32,2%), з відповідним зменшенням кількості педагогів, які демонстрували адаптивний рівень інноваційного розвитку (було – 52,2%, стало – 20,9%). Динаміку інноваційного розвитку вчителів в системі методичної роботи в експериментальних та контрольних груп за рівнями представлено на рис. 1.

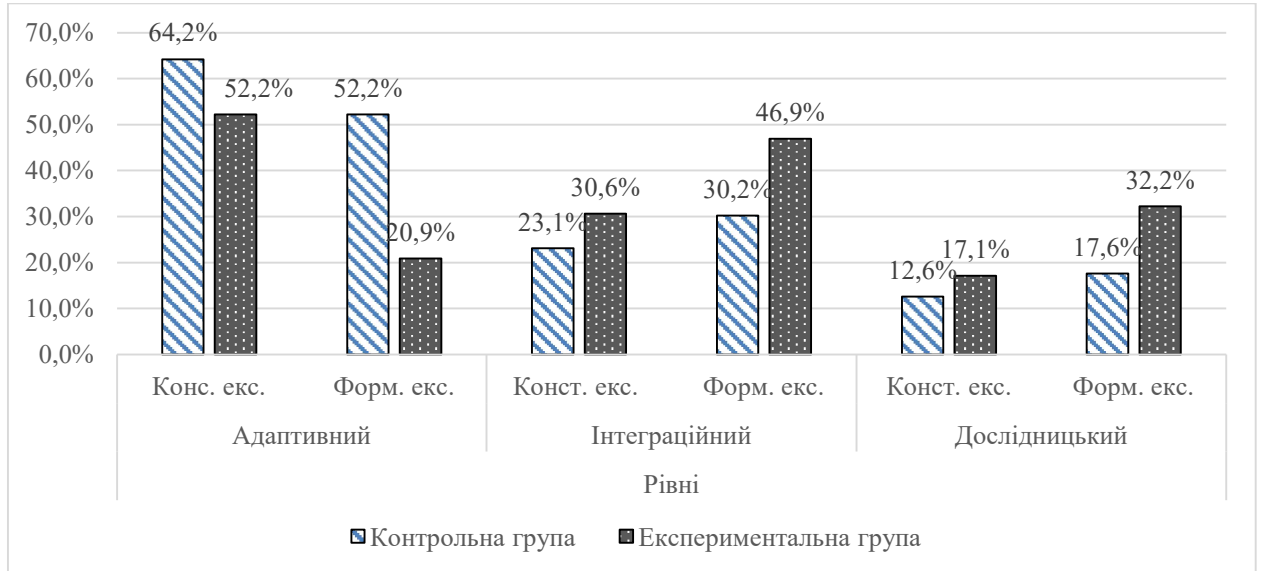

Рис. 1. Динаміка інноваційного розвитку вчителів в системі методичної роботи в експериментальних та контрольних груп (за рівнями, %)

Порівняння даних, отриманих на констатувальному та формуальному етапах експерименту перевірено із застосуванням критерію χ^2 Пірсона, що дозволяє оцінити різницю між двома вибірками, достовірність отриманих результатів. Критичні значення критерію χ^2 для перевірки статистичної відмінності між кількісними і якісними показникам інноваційного розвитку вчителів в системі методичної роботи ЗЗСО представлено на рисунку 2.

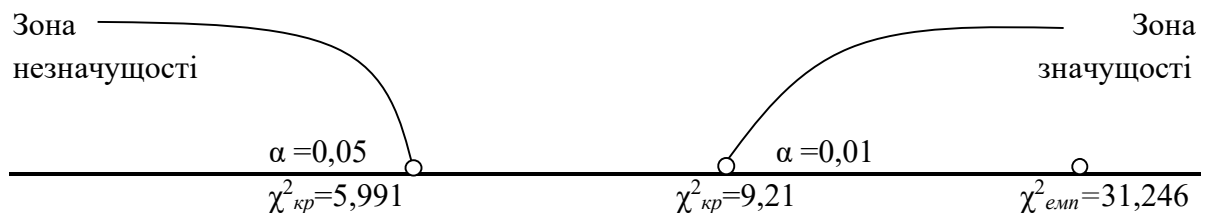

Рис. 2. Критичні значення критерію χ^2 для перевірки статистичної відмінності між кількісними і якісними показникам інноваційного розвитку вчителів в системі методичної роботи ЗЗСО

Порівняння даних отриманих на констатувальному та формуальному етапах експерименту, за критерієм Пірсона χ^2 засвідчило, що $\chi^2_{емт} > \chi^2_{кр}$ (для рівня значущості $\alpha=0,01$), отже різниця в змінах рівнів інноваційного розвитку

вчителів між педагогічними працівниками контрольних та експериментальних груп у рамках констатувального та формувального експериментів суттєво відрізняються між собою, що і підтверджує достовірність отриманих у дослідженні результатів.

Відтак, формувальний експеримент дослідження підтвердив правильність концептуальних положень про те, що обґрунтовані та впроваджені організаційно-педагогічні засади інноваційного розвитку вчителів в систему методичної роботи закладу загальної середньої освіти є ефективними та дозволяють значно прискорити цей процес.

ВИСНОВКИ

У процесі дослідження отримано результати, які підтверджують вирішення поставлених у дослідженні завдань і дають підстави зробити такі висновки.

1. Проаналізовано стан дослідженості проблеми інноваційного розвитку вчителів в системі методичної роботи закладів загальної середньої освіти. Визначено методологічні засади її реалізації на філософському, загально-науковому, конкретно-науковому та методично-технологічному рівнях. Виокремлено методологічні підходи реалізації завдань дослідження: системний, синергетичний, аксіологічний, діяльнісний, компетентнісний, особистісний. Зазначено, що проблема інноваційного розвитку вчителів є: міждисциплінарною (вимагає системного дослідження з урахуванням комплексу гуманітарних знань про людину); феноменом культури (синтез професійного, особистісного та дослідницького складників особистості вчителів, який освоює інноваційну діяльність); суб'єктною (потребує активної діяльності, спрямованої на розвиток особистої та соціальної самореалізації).

Розглянуто різні аспекти сучасної теорії інноватики як вчення про способи пізнання й осмислення дійсності, формування внутрішнього рефлексивного досвіду людини і дослідницькі принципи, способи аналізу об'єктів різних наук. Проаналізовано закони педагогічної інноватики, які виступають певною мірою теоретичним підґрунтям визначення інноваційного розвитку вчителів як особливої умови і результату діяльності зі створення, освоєння і застосування інновацій та сприяють розкриттю принципів реалізації інноваційних процесів у шкільній освіті.

З'ясовано семантичне коло понять дослідження, визначено поняття «інноваційний розвиток вчителів» як поетапний, динамічний процес особистісно-професійного вдосконалення, об'єктивне відображення педагогічного суб'єктивного досвіду, що уможливорює генерування вчителями нових педагогічних ідей, створення інноваційних освітніх продуктів для забезпечення високих результатів навчання учнів та якості освітніх послуг.

2. Розкрито специфіку інноваційного розвитку вчителів в системі методичної роботи закладів загальної середньої освіти. Проаналізовано особливості методичної роботи в школі як процесу неперервного

вдосконалення професійної діяльності вчителів, а саме: відносно безперервний, постійний, повсякденний характер; можливість пов'язувати зміст і характер методичної роботи з проблемами, ходом і результатами реального освітнього процесу, змінами щодо формування відповідних компетентностей учнів, рівня їхньої вихованості та розвитку; можливість ґрунтовно, протягом тривалого часу, вивчати діяльність та особистісні якості учителів і класних керівників, виявляти недоліки та складнощі їхньої діяльності, паростки передового досвіду, педагогічного новаторства, що забезпечує інноваційний розвиток вчителів як більш керований процес.

Узагальнюючи зазначені характеристики, подано визначення поняття «методична робота закладу загальної середньої освіти». Це – цілісна система умов, що сприяють саморозвитку вчителів, стимулюють їх до розробки індивідуальних, авторських педагогічних систем; забезпечують розвиток їхнього творчого потенціалу, а, у підсумку – якість та ефективність освітнього процесу в школі.

Схарактеризовано деякі організаційно-методичні аспекти інноваційного розвитку вчителів в системі методичної роботи закладів загальної середньої освіти: створення єдиної загальної тематики, обов'язкової для всіх форм методичної роботи, відповідно до цілей і завдань розвитку закладу освіти; використання диференційного підходу в оцінці результативності методичної роботи кожного вчителя відповідно до його кваліфікації; організація планування проміжних і кінцевих результатів методичної роботи з обраної проблеми; запровадження теоретико-педагогічного й методичного всеобучу педагогічного колективу у формі постійно діючого методичного семінару; проведення відкритих занять, які є добровільно обраною формою демонстрації результатів педагогічного пошуку тощо. Зроблено висновок, що система методичної роботи закладу загальної середньої освіти є, з одного боку, дієвим механізмом розвитку професійної компетентності вчителів, з іншого – продуктом творчої, прогностичної, дослідницької, конструктивної інноваційної діяльності самих учителів як суб'єктів цієї системи.

3. Виокремлено та обґрунтовано основні компоненти структури інноваційного розвитку вчителів: особистісний, професійно-перетворювальний, рефлексивно-оцінювальний. Розроблено діагностичний інструментарій оцінки інноваційного розвитку вчителів, відповідно до його структури сформульовано групу критеріїв (цільовий, змістовий та результативний), показники та рівні інноваційного розвитку вчителів в системі методичної роботи закладів загальної середньої освіти: адаптивний, інтеграційний та дослідницький). Подано обґрунтування кожного з визначених рівнів.

Здійснено діагностування стану інноваційного розвитку вчителів на двох рівнях. Перший рівень – нагромадження емпіричних даних – спостереження, ідентифікація і фіксація даних про особистість та інноваційну діяльність учителя. Другий рівень передбачав опрацювання інформації, розпізнавання сутності досліджуваного феномена, співвідношення отриманих результатів із

практикою. Застосовано комплекс діагностичних методик щодо оцінки розвитку кожного компонента інноваційного розвитку вчителів. Визначено сукупність проблем щодо інноваційного розвитку вчителів в системі методичної роботи школи: низька мотивація педагогів, відсутність чітких стратегій в управлінні їхнім інноваційним розвитком та системи заохочень; позитивного сприйняття деякими вчителями освітніх інновацій та необхідності пошуку шляхів реалізації інноваційних проектів у своїй діяльності.

4. Обґрунтовано організаційно-педагогічні засади інноваційного розвитку вчителів в системі методичної роботи закладів загальної середньої освіти: *опосередковані* (дотримання закономірностей, принципів та підходів інноваційного розвитку, державна освітня політика, інноваційний дух колективу та управління ним тощо); *безпосередні* (неперервність професійного зростання вчителів у системі методичної роботи; відповідна мотивація; інформаційне забезпечення системи науково-методичної роботи ЗЗСО; створення інноваційного освітнього середовища з метою реалізації прагнення вчителів до самоосвіти, динаміка якої здійснюється за рахунок впровадження інноваційного підходу в повсякденну практичну діяльність; інноваційна система управління тощо). Організаційно-педагогічні засади інноваційного розвитку вчителів в системі методичної роботи ЗЗСО розглядаються як сукупність концептуально значущих положень, які є теоретичною і практичною основою реалізації цього процесу. Установлено, що основою цих засад виступають: єдність освітніх цілей, ефективне стимулювання пізнавально-професійної мотивації вчителів і організація методичної роботи як процесу творчого пошуку і інноваційного розвитку.

5. Експериментально перевірено ефективність організаційно-педагогічних засад інноваційного розвитку вчителів в системі методичної роботи закладів загальної середньої освіти. Оновлено та розширено систему методичної роботи ЗЗСО шляхом цільового комплексного проектування науково-методичних заходів для особистісного і професійного інноваційного розвитку вчителів на основі системного, особистісного, діяльнісного, компетентнісного підходів у навчанні дорослих; колективного відбору змісту, форм і методів методичної роботи та їх творчого, осмисленого опанування за вибором вчителів з орієнтацією на професійні плани і наміри; включення вчителів в нові форми інноваційної діяльності, які відповідатимуть їхнім професійним потребам та інтересам; різнорівневого науково-методичного супроводу інноваційного розвитку вчителів, що враховувало особливості розвитку їхньої професійної компетентності й емоційний стан.

Детально описано інноваційні форми методичної роботи: ярмарки педагогічних ідей; фестивалі педагогічних ідей і знахідок; творчі портрети; методичні фестивалі, ринги, аукціони; панорами методичних новинок; педагогічні вернісажі; клуби творчих педагогів; авторські школи педагогів; ділові ігри. За результатами експериментальної роботи встановлено позитивну

динаміку у характері та рівнях інноваційного розвитку вчителів в експериментальних групах у порівнянні з контрольними, що виявилось у значному збільшенні кількості вчителів з інтеграційним та дослідницьким рівнями інноваційного розвитку. Достовірність якісних і кількісних показників інноваційного розвитку вчителів підтверджено методами математичної статистики із застосуванням критерію однорідності χ^2 Пірсона.

Водночас проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів розглянутої проблеми й свідчить про необхідність її подальшої розробки за такими перспективними напрямками: інноваційний розвиток педагогів в інклюзивному середовищі ЗЗСО; компаративні дослідження щодо інноваційного розвитку педагога тощо.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковано основні результати дисертації

1. Співакова І. Б. Стратегія розвитку методичної роботи ліцею в умовах організації експериментально – дослідної роботи. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія : Педагогіка, психологія, філософія*. 2015. Вип. 208. С. 303 – 313.
2. Співакова І. Б. Теорія і практика організації методичної роботи у загальноосвітньому навчальному закладі. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія : Педагогіка, психологія, філософія*. 2015. Вип. 220. С. 182 – 194.
3. Співакова І. Б. Проблема розвитку інноваційної діяльності вчителя у науково-практичній рецепції. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія : Педагогіка, психологія, філософія*. 2016. Вип. 239. С. 234 – 242.
4. Співакова І. Б., Хоружа Л. Л. Професійна діяльність учителя крізь призму педагогічної інноватики. *Збірник наукових праць «Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка»*. 2016. №. 25. С. 34 – 39.
5. Співакова І. Б. Інноваційна діяльність вчителя як головна умова реформування шкільної освіти. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія : Педагогіка, психологія, філософія*. 2017. Вип. 253. С. 263 – 268.
6. Співакова І. Б. Інноваційний розвиток вчителя як педагогічна проблема. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія : Педагогіка, психологія, філософія*. 2017. Вип. 267. С. 243 – 249.
7. Spiwakowa I. B. Modernizacja działalności metodycznej w szkole jako główny mechanizm zapewnienia jakości współczesnej edukacji. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*, IV (39), Issue: 79, 2016. URL: http://seanewdim.com/uploads/3/4/5/1/34511564/ped_psy_iv_39__79.pdf (Наукометрична база Index Copernicus).

8. Співакова І. Б., Слободян О. П. Інноваційні підходи діалогізації освітнього простору. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія : Педагогіка, психологія, філософія.* 2018. Вип. 291. С. 290 – 296.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

9. Співакова І. Б. Педагогічні умови підвищення ефективності управління науково-методичною роботою в ліцеї. *Розвиток сучасної освіти: теорія, практика, інновації: збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції*, Київ, 14 – 16 травня 2015 р. К. : Міленіум, 2015. С. 150 – 152.

10. Співакова І. Б. Методична робота як головний механізм забезпечення якості шкільної освіти. *Розвиток сучасної освіти: теорія, практика, інновації: збірник матеріалів II Міжнародної науково-практичної конференції*, Київ, 25 – 26 лютого 2016 р. К. : Міленіум, 2017. С. 207 – 208.

11. Співакова І. Б. Проблема інноваційного розвитку вчителя в системі методичної роботи сучасного загальноосвітнього навчального закладу. *Розвиток сучасної освіти: теорія, практика, інновації: збірник матеріалів III Міжнародної науково-практичної конференції*, Київ, 23 – 24 лютого 2017 р. К. : Міленіум, 2017. С. 43 – 44.

12. Співакова І. Б. Сутність інноваційного розвитку сучасного вчителя. *Якість вищої освіти: українська національна система та європейські практики: збірник матеріалів міжнародної науково-практичної конференції*, Київ, 6 – 7 грудня 2018 р. К. : ЦП Компринт, 2018. С. 134 – 135.

АНОТАЦІЇ

Співакова І. Б. Інноваційний розвиток вчителя в системі методичної роботи закладу загальної середньої освіти. На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. Київський університет імені Бориса Грінченка, Київ, 2020.

Дисертація присвячена теоретичному й експериментальному дослідженню проблеми інноваційного розвитку вчителів в системі методичної роботи закладів загальної середньої освіти. Розкрито сутність поняття «інноваційний розвиток вчителя» як поетапний, динамічний процес особистісно-професійного вдосконалення, об'єктивне відображення педагогічного суб'єктивного досвіду, що уможливорює генерування вчителями нових педагогічних ідей, створення інноваційних освітніх продуктів, які забезпечують якість освітніх послуг. Теоретично обґрунтовано сутність, зміст і структуру інноваційного розвитку вчителів в системі методичної роботи закладу загальної середньої освіти (особистісний, професійно-перетворювальний, рефлексивно-оцінювальний); визначено критерії (цільовий, змістовий та результативний), показники та рівні сформованості

(адаптивний, інтеграційний, дослідницький) означеного феномену. *Обґрунтовано* організаційно-педагогічні засади інноваційного розвитку вчителів в системі методичної роботи закладів загальної середньої освіти: опосередковані та безпосередні. Установлено, що основою цих засад виступають: єдність освітніх цілей, ефективне стимулювання пізнавально-професійної мотивації вчителів і організація методичної роботи як процесу творчого пошуку та інноваційного розвитку.

Розроблено «Програму інноваційного розвитку ліцею», «Методичні рекомендації з організації методичної роботи з метою інноваційного розвитку вчителів»

Ключові слова: інновація, інноваційний розвиток, методична робота, саморозвиток, організаційно-педагогічні засади, інноваційний розвиток учителів, заклад загальної середньої освіти.

Спивакова И. Б. Инновационное развитие учителя в системе методической работы заведения общего среднего образования. На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. Киевский университет имени Бориса Гринченко, Киев, 2020.

Диссертация посвящена теоретическому и экспериментальному исследованию проблемы инновационного развития учителей в системе методической работы учреждений общего среднего образования. Раскрыта сущность понятия «инновационное развитие учителя», как поэтапный, динамический процесс личностно-профессионального совершенствования, объективное отражение их субъективного опыта, что позволяет генерировать новые педагогические идеи, создавать инновационные образовательные продукты, обеспечивающие качество образовательных услуг. Теоретически обосновано сущность, содержание и структуру инновационного развития учителей в системе методической работы заведения общего среднего образования (личностный, профессионально-преобразовательный, рефлексивно-оценочный), определены критерии (целевой, содержательный и результативный), показатели и уровни сформированности (адаптивный, интеграционный, исследовательский) указанного феномена. Обоснованы организационно-педагогические основы инновационного развития учителей в системе методической работы учреждений общего среднего образования: опосредованные и непосредственные. Установлено, что базисом этих основ выступают: единство образовательных целей, эффективное стимулирование познавательно-профессиональной мотивации учителей и организация методической работы как процесса творческого поиска и инновационного развития. Разработана «Программа инновационного развития лицея»,

«Методические рекомендации по организации методической работы с целью инновационного развития учителей».

Ключевые слова: инновация, инновационное развитие, методическая работа, саморазвитие, организационно-педагогические основы, инновационное развитие учителей, учреждение общего среднего образования.

Spivakova Inna Borysivna. The innovative development of teachers in the systematic work in institutions of general secondary education. Manuscript.

Thesis for a Candidate degree (Ph.D.) in Pedagogy. Specialty 13.00.04 – Theory and Methodology of Professional Education. Borys Grinchenko Kyiv University, Kyiv, 2020.

The dissertation deals with the problem of the innovative development of teachers in the system of methodical work in institutions of general secondary education. It is indicated that the innovative development of teachers is a priority for reforming general secondary education in Ukraine. The conceptual provisions for reforming general secondary education system, actualizing this problem, are outlined: the Law of Ukraine "On Education" (2017), the Concept "New Ukrainian School" (2016), the Presidential Decree "On the National Strategy for the Development of Education in Ukraine until 2021" (2013), etc.

The object of the dissertation is the innovative development of teachers in institutions of general secondary education. The subject of the research is the organizational and pedagogical principles of the innovative development of teachers in the system of methodical work in institutions of general secondary education. The purpose of the paper is to substantiate theoretically and experimentally test the organizational and pedagogical principles of the innovative development of teachers in the systematic work in institutions of general secondary education.

The dissertation analyzes the state of study of the selected problem in pedagogical theory and practice. The interdisciplinarity, systematicity, and multidimensionality of the problem are determined. The methodological basis of the research of the innovative development of teachers in the system of methodical work of the schools is considered as a set of principles, approaches, and regularities that ensure the integrity of the study at relatively autonomous, but interdependent philosophical, general scientific, specifically scientific, and methodological and technological levels. The set of methodological approaches to realize of the research tasks was applied: personal, competent, axiological, creative, active, and systematic, which made it possible to realize the conceptual unity of the research.

The theoretical analysis of the problem is performed in the dissertation; peculiarities of its study in pedagogical theory and practice in Ukraine and abroad are analyzed. The essence and content of the basic concepts of the study were characterized: "methodology", "methodology of scientific research", "methodology of pedagogical research", "scientific method of cognition", "human development", "innovation", "pedagogical innovation", "professional and innovative activity of teachers", "innovative personality of teachers".

The essence of the concept of the innovative development of teachers as an objective reflection of their subjective experience, dynamic process of personal and professional improvement is considered, and this process is an objective reflection of the subjective experience of the teachers, which allows them to generate new pedagogical ideas and create innovative educational products to ensure the new quality of educational services. The structure of the innovative development of teachers is substantiated, its multicomponent features (personal, professional and transformative, reflexive and evaluative components) are proved.

It has been determined that the system of methodical work in institutions of general secondary education is, on the one hand, an effective mechanism for the development of professional competence, and on the other, a product of the creative, predictive, investigative, and constructive innovative activity of teachers as subjects of this system. The structure and peculiarities of methodical work in the modern institutions of general secondary education, which is considered as a holistic system of conditions that promote self-development of teachers, stimulate them to develop individual and authorial pedagogical systems; ensure the development of the creative potential of each teacher and the teaching staff as a whole, and, ultimately, the quality and effectiveness of the educational process at school.

Diagnostic tools to evaluate the innovative development of teachers have been established by their structure, groups of criteria (target, content, and result), indicators and levels of their formation are defined: adaptive, integrative, and investigative.

Analysis of the results of the constant experiment of the research revealed several problems regarding the innovative development of teachers (insufficient motivation to meet the new requirements of the organization and content of methodological work; involvement in management activities; self-education and self-development, etc.). The above-mentioned reveals the substantiation of the necessity and expediency to provide organizational and pedagogical foundations for the innovative development of teachers.

The concept of "organizational and pedagogical foundations" is defined as a set of conceptually significant provisions, which is a theoretical and practical assumption to implement the process of the innovative development of teachers in the systematic work in the institutions of general secondary education.

For the first time, the organizational and pedagogical foundations of the innovative development teachers in the system of methodical work in institutions of general secondary education, directly or indirectly influencing this process, are substantiated. Namely: the indirect ones (adherence to the laws, principles of and approaches to innovative development, state educational policy, innovative spirit of the team and management, etc.); the direct (continuity of professional growth of teachers in the system of methodological work; appropriate motivation; informational support in the system of scientific and methodological work of the institutions of general secondary education; creation of developmental educational environment to realize the desire of teachers for self-education, the dynamics of

which is realized through the introduction of an innovative approach in daily practice; management, etc.).

The experimental verification of the effectiveness of grounded organizational and pedagogical foundations of the innovative development of teachers in the system of schoolwork is carried out. It is established that the unity of educational goals, effective stimulation of cognitive and professional motivation of teachers and organization of methodical work as a process of creative search and innovative development, ensure their effectiveness. The innovative development of teachers was carried out in three dimensions: organizational, psychological and pedagogical, and technological.

The method of organization of experimental work, which took place as a process of consistent and multilevel entry of teachers in the innovative educational space in the educational institutions regarding the complex design of scientific and methodical measures for personal and professional innovative development of teachers based on systemic, personal, active, competence, is presented. The Program of Methodical Work of Experimental Establishments on the Innovative Development of Teachers, Methodical Recommendations on the Methodical Work Organization is presented. Some practical and diagnostic measures are presented, etc.

Quantitative and qualitative data processing, analysis, and verification of the results of the experimental study on their statistical significance were performed. The effectiveness of the organizational and methodological support of the innovative development of teachers in the system of methodical work in institutions of general secondary education has been experimentally confirmed.

Key words: innovative development, methodological work, self-development, readiness to innovative development, institutions of general secondary education, innovative development of teachers, institution of general secondary education.